

อย่า “อย่าหลีกเลี่ยง” แต่ต้องสู้กับภัย

ฉลาดชาย รมิตานนท์
ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สถานการณ์ทางการเมืองของไทยในช่วงหนึ่งเดือนที่ผ่านมาไม่มีใครปฏิเสธได้ว่าส่งผลในทางลบอย่างมากมายมหาศาลต่อการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ ปัญหาเศรษฐกิจ การเมือง การบริหาร สังคม-วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบซึ่งกันและกันตลอดเวลา เราพูดกันเสมอว่าการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ จะโดยการเลือกใช้แนวทางใดก็ตาม “การเมืองจะต้องนิ่ง” แต่ในช่วงที่ผ่านมา นายกรัฐมนตรีนายชวน หลีกภัย แต่เพียงผู้เดียว (เพราะมีอำนาจที่จะลงนามหรือไม่ลงนามแต่งตั้ง เพื่อทูลเกล้าฯ) กลับทำให้เกิดความตึงเครียดทางการเมืองขึ้นมาโดยการลงนามแต่งตั้งจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายทหารพิเศษประจำหน่วยทหารรักษาพระองค์โดยมีนัยของการยกย่องเชิดชูอย่างโจ่งแจ้งว่าเป็นผู้ทำความดีให้กับประเทศชาติ โดยไม่คำนึงถึงประวัติศาสตร์ช่วง 14 ตุลาคม 2516 - 6 ตุลาคม 2519 อันเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่สุดต่อพัฒนาการการเมืองมาสู่ระบอบประชาธิปไตยที่ค่อนข้างสมบูรณ์อย่างน้อยก็ในรูปของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

เมื่อเกิดกระแสทักท้วงและเรียกร้องอย่างกว้างขวางให้นายชวน หลีกภัยกล่าวคำขอโทษต่อประชาชน เขากลับปฏิเสธ โดยอ้างเหตุผลต่าง ๆ นา ๆ ตามลีลาทางการเมืองเก่า ๆ ของเขา สังคมก็ไม่อาจยอมรับได้ โดยเฉพาะกลุ่มพลังประชาธิปไตยที่สืบทอดมาตั้งแต่เหตุการณ์ 14 ตุลาฯ และกลุ่มปัญญาชนนักวิชาการทั่วไป

ประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจและสมควรนำมาวิเคราะห์กันต่อไปในรายละเอียด คือการที่นายชวนอ้างในสภากว่าเรื่องนี้ผิดถูกอย่างไรประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินเองในการเลือกตั้งคราวหน้า ข้อนี้เขาและพรรคประชาธิปัตย์บางคนออกมาพูดซ้ำแล้วซ้ำอีกจนน่าเบื่อหน่ายว่า นี่คือการแก้ปัญหาแบบประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้น ฟังขึ้นหรือไม่ หรือมันเป็นแต่เพียงคำพูดแบบสูตรสำเร็จเพื่อเอาตัวรอดเท่านั้น

การออกมาประกาศเช่นนั้นฟังดูเฝื่อน ๆ ก็ดูดีแต่ถ้าคิดดูลึก ๆ แล้วจะเกิดความวิตกกังวลต่ออนาคตของประเทศไทยเป็นอย่างมากกล่าวคือ

หนึ่ง นายชวน หลีกภัย รู้ดีว่าตนจะได้รับการเลือกตั้งเข้ามาเป็น ส.ส.ของจังหวัดตรังอีกอย่างแน่นอน

สอง นายชวน หลีกภัย รู้ดีว่าพรรคประชาธิปัตย์ขาดเขาไม่ได้ แม้ว่าความนิยมต่อตัวเขาในหมู่ชนชั้นกลางที่มีการศึกษาในจังหวัดใหญ่ ๆ ซึ่งมีศักยภาพทางการตรวจสอบการเมืองสูงจะตกลงมากเพียงใดก็ตาม (ส่วนหนึ่งเกิดจากความเชื่อที่ว่าจนไร้ประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและผลงานในอดีตของนายชวน)

สาม นายชวน หลีกภัย มั่นใจว่าเขาจะได้เป็นนายกฯ อีกต่อไปอย่างแน่นอน แม้ว่าจะเป็นรัฐบาลผสมที่เลอะเทอะเพียงใดก็ตาม

เรื่องแรกนั้นไม่จำเป็นต้องพูดถึงให้เสียเวลา ความสำคัญอยู่ที่เรื่องที่สองและสามต่างหาก **การที่พรรคประชาธิปัตย์ขาดนายชวนไม่ได้นั้นเป็นสิ่งที่คนไทยที่มีความคิดความอ่านโดยเฉพาะ ส.ส. และสมาชิกพรรคตลอดจน ผู้ที่นิยมชมชอบพรรคนี้ตลอดกาล ควรจะต้องคิดอย่างจริงจัง** อย่างน้อยก็ในประเด็นต่อไปนี้

หนึ่ง พรรคการเมืองที่ดีที่หวังจะเติบโตและมั่นคงต่อไปอย่างราบรื่นในอนาคต บนระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนฉลาดขึ้น มีส่วนร่วมในกิจการบ้านเมืองมากขึ้น ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ประกอบกับสังคมก็มีปัญหาที่สลับซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับ ทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอก เช่น กระบวนการโลกาภิวัตน์บนเศรษฐกิจแบบแข่งขันที่นับวันจะมีปัญหามากขึ้นเรื่อยๆ ภายใต้งูเห่าเหล่านี้ พรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งจะมี “จุดขาย” อยู่แต่เฉพาะตัวหัวหน้าพรรคเพียงคนเดียวได้อย่างไร กล่าวโดยเฉพาะพรรคประชาธิปัตย์ นายชวนมีบทบาททางการเมืองมาร่วมสามสิบปีมาแล้วและคงจะอยู่ในการเมืองต่อไปอีกสิบ-ยี่สิบปี หากไม่มีปาฏิหาริย์เกิดขึ้น ในช่วงห้า-หกปีหลังจากที่ผ่านมา โดยเฉพาะในปัจจุบัน ข้อเท็จจริงได้ปรากฏค่อนข้างชัดเจนแล้วว่า นายชวนตามไม่ทันพัฒนาการการเมืองที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เขายังคงตัดสินใจแบบเก่า บนหลักการและเหตุผลเก่าๆ เช่น ยึดกฎระเบียบตามตัวหนังสือ อ้างว่าเคารพไม่แทรกแซงการทำงานของข้าราชการประจำเป็นต้น ฟังผิวเผินแล้วก็ดูดี แต่ถ้าคิดให้ลึกอีกสักหน่อยก็จะเกิดคำถามขึ้นมาในใจว่า หน่วยราชการหรือระบบราชการที่คอร์รัปชัน เต็มไปด้วยการเล่นพรรคเล่นพวก ล้าหลัง ไร้ประสิทธิภาพ ไม่โปร่งใส ไม่คำนึงถึง “ความถูกต้องเป็นธรรม” คืออุปสรรคใหญ่หลวงประการหนึ่งของพัฒนาการระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ (จะเห็นได้จากการแก้ปัญหาโดยผลักดันให้เอกชนเข้ามาทำหน้าที่แทนในรัฐวิสาหกิจหลาย ๆ ด้าน) ถ้าเป็นอย่างนั้นจริง กฎ ระเบียบและการบริหารงานของหน่วยราชการหลาย ๆ หน่วย จึงไม่น่าจะถูกต้อง และถ้าเห็นว่ามันถูกต้องทำไมจะต้องไปยอมทำตาม นายชวนเป็นผู้แทนราษฎร เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นนักการเมือง หน้าที่ของเขาที่ได้รับมอบอำนาจมาจากประชาชน คือเข้ามาบังคับบัญชา สั่งการ ควบคุมข้าราชการประจำให้ทำงานให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและตรวจสอบ และต้องให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม กล่าวให้ตรงไปตรงมาที่สุดคือ ประชาชนเขาต้องการให้ตัวแทนของพวกเขาเข้ามา “แทรกแซง” ระบบราชการที่ไม่ดีทั้งหลาย บนฐานของหลักการดังกล่าวข้างบน ไม่ใช่เข้ามาแล้ว “ซู่เอ๋ย” กับ

ระบบราชการ เขาเสนออะไรมาก็เซ็นอนุมัติ หรือผ่านเรื่องไปหมด ถ้าทำอย่างนี้แล้ว อยากถามว่า แล้วคุณเข้ามาเป็นนักการเมืองและนายกรัฐมนตรีในระบอบประชาธิปไตยแบบประชาชนคือเจ้าของอำนาจที่แท้จริงทำไมกันออกไปอยู่บ้านเฉย ๆ อาจะยังดีกว่า เพราะไม่ทำให้ใครเสียหาย

การที่นายชวนผู้เป็นพลเรือนเข้ามาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกลาโหม มีนัยที่สาธารณชนรวมทั้งตัวเขาเองรู้ดีอยู่ เช่น ประการที่หนึ่ง แสดงว่าทหารไม่ยอมรับทหารด้วยกันเอง ไม่ใช่เป็นเพราะกองทัพขาดเอกภาพหรือขาดความสามัคคี แต่เป็นเพราะเกิดความขัดแย้งระหว่างทหารที่ดี เป็นทหารอาชีพกับทหารที่ใช้เครื่องแบบ ตำแหน่ง อิทธิพลและบารมี แสงเงาผลประโยชน์ให้กับตนเอง และพวกพ้อง โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องหรือแม้กระทั่งกฎหมาย อันเป็นกลุ่มที่สืบทอดพฤติกรรมกันมาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2500 อนึ่งกระแสความขัดแย้งที่ว่านี้มีมานานแล้ว หากแต่ฝ่ายทหารอาชีพไม่มีโอกาสดำรงตำแหน่งสำคัญในกองทัพ จึงไม่อาจทำความสะอาดโครงสร้างอำนาจในกองทัพได้ การที่เอานายกรัฐมนตรีเข้าไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกลาโหมก็เพื่อต้องการให้ “การเมือง” เข้าไปช่วยทำให้กองทัพสะอาด โดยที่ “การเมือง” ในที่นี้จะต้องมี “ความชอบธรรม” จากประชาชนเป็นฐาน เพราะฉะนั้นการที่นายชวนออกมาพูดว่าไม่แทรกแซงทหาร (และระบบราชการ) จึงเป็นเพียง “สำนวนโวหารทางการเมือง” ที่ไม่ได้บอกความเป็นจริงเท่านั้นเอง

ประการที่สอง ในระบอบประชาธิปไตยคุณภาพใหม่ที่สังคมไทยปัจจุบันและอนาคตต้องการคือ ระบบราชการรวมทั้งทหารด้วย จะต้องมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ประชาชนตรวจสอบได้ และคำนึงถึงความถูกต้องเป็นธรรม กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ ทำให้กลไกของรัฐเป็นกลไกของรัฐแห่งประชาสังคมที่แท้จริง ไม่ใช่ปล่อยให้กลไกของรัฐเป็นรัฐเสียเองอย่างที่เคยเป็นมา แต่น่าเสียใจที่วาทะนายชวนไม่ได้ใช้โอกาสนี้เพื่อดำเนินภารกิจดังกล่าว หรือหากทำอยู่ก็ถือได้ว่าการตัดสินใจลงนามเพียงเพื่อ “ผ่าน” เรื่องจอมพลถนอม เป็นจุดต่างของการทำกลไกรัฐให้เข้าที่เข้าทาง หรือไม่อีกทีก็เป็นเพียงการ “หลีกภัย” ตามลักษณะนิสัยของเขาเอง แม้ว่าภัยที่ว่านั้นอาจไม่มีจริงเลยก็ได้

ประเด็นสำคัญสุดท้ายสำหรับวันนี้ที่ควรมองคือ ข้อเท็จจริงที่สามารถสรุปได้ว่า “นายชวนคือประชาธิปไตย” ประชาธิปไตยคือนายชวน” เรื่องนี้สาธารณชนรู้มานานแล้ว แต่ไม่ได้ตั้งสติคิด คนบางกลุ่มกลับยอมรับอย่างลึกลับด้วยซ้ำไปว่าเป็นสิ่งดี เพราะนายชวนเป็น “คนชื่อมือสะอาด” ความจริงแล้ว การที่เราฝากอนาคตของประชาชนไว้ที่ “ภาพลักษณ์” ของคนเพียงคนเดียววนั้น เป็นความเสี่ยงอย่างมหาศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อ “ภาพลักษณ์เป็นเพียงภาพลักษณ์” ที่ไม่แจ่มชัดเสียด้วยซ้ำไป

โดยเฉพาะคนในพรรคประชาธิปัตย์ สมาชิกและแฟน ๆ ของพรรคนี้จะต้องรู้ดีว่า พรรคการเมืองที่มีความมั่นคงในหลักประชาธิปไตยและต้องการความยั่งยืนจะต้องพัฒนาพรรคผ่านทางการพัฒนาบุคลากรโดยการสร้างและกระจายอำนาจให้กับคนรุ่นใหม่อย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่อง

ภาพลักษณ์ส่วนตัวที่ดี ประสบการณ์ที่ยาวนานทางการเมืองที่ดี ไม่ใช่ทรัพย์สินสมบัติ (assets) ที่ดี ของพรรคเสมอไป มันอาจจะกลายเป็นหนี้สิน (liabilities) ไปเลยก็ได้ เป็นที่น่ากังวลใจอย่างยิ่งว่าพรรคการเมืองที่คนไทยส่วนใหญ่ให้การสนับสนุน (ดูจากผลการเลือกตั้งที่ผ่านมา ๆ มา) ไม่แสดงพัฒนาการของพรรคในด้านนี้ให้เห็น ถ้าเราเปรียบพรรคการเมืองกับบริษัทที่ทำมาค้าขาย การพึ่งพา “สินค้า” เพียงตัวเดียว และสินค้านั้นยังถูกผูกติดกับ “ภาพลักษณ์” ที่เปราะบางและลวงตาด้วยนั้นมันเป็นเรื่องที่เสี่ยงขนาดไหน พรรคการเมืองอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นความหวังใหม่ ประเทศไทย ชาติพัฒนา และไทยรักไทย ก็คงจะตกอยู่ในภาวะเดียวกัน

ภาวะการณ์เช่นนี้ สามารถสรุปได้ว่า แม้ว่าคนไทยจะตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น มีการพยายามวางรากฐานของระบอบประชาธิปไตยที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น โดยมีรูปธรรมคือรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน แต่ปัญหาหลักตกอยู่ที่ระบบพรรคการเมืองไทย นักการเมืองไทย ก้าวตามไม่ทันกับพัฒนาการดังกล่าว

ปัญหาสำคัญขณะนี้คือ **ปัญหาการขาดการสร้างผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยใหม่อย่างเป็นขบวนการที่ต่อเนื่อง** ดังนั้นอนาคตของสังคมไทย จึงยังดูมืดมนเพราะสังคมไม่มีตัวเลือก สังคมจะต้องถูกบีบบังคับโดยปริยาย ให้ยึดติดอยู่กับตัวผู้นำทางการเมืองเพียงอย่างเดียวและคนเดียว ข้อเท็จจริงนี้เป็นอันตรายใหญ่หลวงต่อสังคมไทย

ที่หน้าหนาสาหัสขึ้นไปอีกคือเราต้องถูกผูกติดกับผู้นำที่ใจไม่เปิดกว้างพอ เต็มไปด้วยอัตตาไม่อาจยอมรับว่าบางครั้งคนเราก็ต้องตัดสินใจผิดได้แทนที่จะยอมรับ แต่กลับพูดประโยคที่ว่า **“ผมขอรับผิดชอบเรื่องนี้แต่เพียงผู้เดียว”** ประโยคนี้แท้จริงแล้วเป็นประโยคอมตะของเผด็จการ สังคมไทยยังพอจะจำกันได้อยู่หรือเปล่า

ที่เขียนมาทั้งหมดนี้ไม่ใช่เพื่อกวนน้ำให้ขุ่น หรือมีเหตุผลไม่ชอบกันเป็นส่วนตัวต่อหัวหน้าพรรคและพรรคประชาธิปไตยโดยรวม แต่เพื่อให้เกิดการแก้ไขข้อบกพร่องของระบบการเมืองไทย เพื่อจะได้เผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจที่จะหน้าหนาสาหัสมากขึ้น และยาวนานกว่าที่คิดไว้ได้อย่างยืนหยัด สู้กับภัยในทุกกระบวนท่า แทนการ “หลีกภัย” อยู่ตลอดเวลาจนกลายเป็นความเชื่องมงายและไร้ประสิทธิภาพ ที่ประชาชนคนไทยทั้งหมดโดยเฉพาะคนในชั้นล่าง ต้องรับผลกระทบแห่งการตัดสินใจนั้น
